

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 11. července 2024 ve věci č. 31842/20 – *W.W. proti Polsku*

Senát první sekce Soudu rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že rozhodnutí věznice neumožnit trans vězenkyni pokračovat v hormonální léčbě ve výkonu trestu představuje porušení práva na ochranu soukromého života podle článku 8 Úmluvy. Vnitrostátní orgány nenastolily spravedlivou rovnováhu mezi jednotlivými zájmy, včetně práva stěžovatelky na ochranu zdraví a jejího přání pokračovat v hormonální léčbě, ani nezohlednily její postavení zvláště zranitelné osoby.

I. Skutkové okolnosti

Stížnost podala stěžovatelka, které bylo při narození přiřazeno mužské pohlaví, s nímž se však již od mladí neztotožňuje. Od roku 2013 vykonávala několik trestů odnětí svobody. V roce 2018, kdy na sobě provedla bilaterální orchiektomii (odstranění obou varlat ze šourku), byla hospitalizována a po konzultaci se sexuologem a sexuologem-psychiatrem jí byla předepsána okamžitá hormonální léčba směřující ke změně pohlaví. Tu v lednu 2019 povolil i ředitel věznice.

Po přesunu do jiné věznice pokračovala stěžovatelka v užívání hormonů, které měla k dispozici z předchozího zařízení. Následně dne 28. května 2020 předložila řediteli věznice žádost o povolení k zaslání další medikace do věznice. Vedoucí zdravotního střediska věznice uvedl, že považuje za riskantní umožnit stěžovateli přístup k hormonální léčbě bez dalších expertních vyšetření. Ředitel věznice se proto odmítl žádostí zabývat do té doby, než proběhne důkladná psychologicko-psychiatrická prohlídka a endokrinologické testy. Tyto expertní prohlídky se nemocnici nepodařilo včas zařídit, a stěžovatelka tak byla bez přístupu k hormonům od 18. do 31. července 2020, kdy na základě vydání předběžného opatření Soudem získala opětovný přístup k hormonální léčbě.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že jí věznice nezajistila přístup k odpovídající zdravotní péči, čímž stát popřel její právo na genderovou identitu a sebeurčení.

a) Obecné zásady

Soud úvodem připomněl, že právo na respektování soukromého života zahrnuje i oblast identifikace v rámci pohlaví, pohlavní identitu, jméno či sexuální orientaci (*Van Kück proti Německu*, č. 35968/97, rozsudek ze dne 18. října 2001 § 69; *Schlumpf proti Švýcarsku*, č. 29002/06, rozsudek ze dne 8. ledna 2009, § 77). Přestože článek 8 Úmluvy chrání primárně jednotlivce před svévolným zásahem státu, vyplývají z něj také pozitivní závazky zajistit účinný respekt k soukromému životu jednotlivce. Stát má v případech pozitivních i negativních závazků určitý prostor pro uvážení, ale týká-li se posuzovaná věc jedné z nejintimnější sfér lidského života, konkrétně genderové identity jednotlivce, je třeba k této skutečnosti při vyvažování dotčených zájmů přihlídnout (*Schlumpf proti Švýcarsku*, cit. výše, § 104).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

V projednávané věci Soud zdůraznil, že stěžovatelce již byl v jiné věznici umožněn přístup k hormonální léčbě spojené s její změnou pohlaví, a proto následné neumožnění pokračovat v této léčbě chápe jako zásah do jejího práva na soukromý život, nikoliv jako porušení pozitivních závazků státu.

Soud shledal, že zásah měl zákonný základ a sledoval legitimní cíl v podobě ochrany zdraví stěžovatelky. V dalším kroku se zaměřil na otázku, zda byl tento zásah nezbytný v demokratické společnosti. Připomněl, že se případ týká trans osoby, pro kterou je přístup k hormonální léčbě součástí jejího práva na genderovou identitu a sebeurčení (*Van Kück proti Německu*, cit. výše, § 73–75). Rozhodnutí věznice

neumožnit stěžovatelce pokračovat v této léčbě se tak přímo dotýká jejího práva na sebeurčení. Dále Soud poukázal na to, že lékař, který předepsal stěžovatelce hormony v roce 2018, považoval tuto léčbu za nezbytnou; jeho závěr potvrdil další lékař v roce 2020. Vedení věznice tedy mělo k dispozici dokumenty, které indikovaly vhodnost hormonální léčby pro stěžovatelku. Požadavek věznice, aby stěžovatelka opět doložila nezbytnost léčby a podstoupila další konzultaci u endokrinologa, bylo v dané situaci nepřiměřeným břemenem.

Soud dále zdůraznil, že žalovaná vláda netvrdila, že by hormonální léčba měla negativní dopad na stěžovatelčino psychické a fyzické zdraví, ani že by zajištění hormonální léčby pro ni představovalo pro věznici neúměrnou finanční či organizační zátěž.

Obdobně nelze namítat, že hormonální léčba stěžovatelky byla přerušena pouze na poměrně krátkou dobu: toto omezení totiž trvalo kratší dobu pouze v důsledku vydání předběžného opatření ze strany Soudu, nikoliv díky změně přístupu vnitrostátních orgánů.

Soud proto uzavřel, že vnitrostátní orgány nenastolily spravedlivou rovnováhu mezi dotčenými zájmy, včetně práva stěžovatelky na ochranu zdraví a jejího přání pokračovat v hormonální léčbě ve spojitosti se změnou pohlaví. Zároveň vnitrostátní orgány nezohlednily zvlášť zranitelné postavení stěžovatelky jakožto trans ženy podstupující změnu pohlaví ve věznici, kdy je třeba ze strany věznice zaručit zvýšenou ochranu těchto osob. Ve světle těchto úvah proto Soud rozhodl, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudce Wojtyczek ve svém nesouhlasném stanovisku uvedl, že daný případ vyžaduje expertní lékařské posouzení, zda je daná léčba pro stěžovatelku nezbytná. Vyjádřil politování nad tím, že Soud tuto otázku posoudil, aniž by k tomu měl příslušnou lékařskou odbornost. Obdobně nesouhlasil s vydáním předběžného opatření, jelikož i k tomuto rozhodnutí bylo, dle jeho názoru, potřeba odborného lékařského posouzení. Zdůraznil, že v průběhu let vydali různí lékaři odlišná doporučení ohledně vhodné léčby stěžovatelky, a věznice tedy neměla k dispozici jednotnou dokumentaci, na které by mohla bez dalšího založit své rozhodnutí. Musela se proto opřít o doporučení vedoucího zdravotnického zařízení. Shrnul, že dle jeho názoru bylo rozhodnutí nemocnice založeno na odborném stanovisku vedoucího zdravotnického zařízení věznice, a nevedlo tedy k porušení článku 8 Úmluvy.